

JANT VISSER-BAKKER

DE
PÔLLEBERN

DRUCKMAAT.

De herenwonen kleine plaats, en hetgeen de wetten in de laatste wyl, om de kerkten. — (1847 21)

De Pôllebern

In forhael for de
jonges en famkes,

fen

Jant Visser-Bakker

Printen fen
B. v. d. Sloop

Utjown fen de „A.P.“, hjerstmis 1938

EARSTE HAEDSTIK

SIMMERJOUN

Troch de donkergriene beammen fan de Transaalbosk skynst noch it read fan 'e sinne, dy 't krekt fordoeven is. Pearne en tearreade wolkjes dritwe yn ljochte glânsing boppe de beammen. In loft fol wûndere kleuren bôget him oer 'e bou-ekkers, oer 'e greiden mei 36, oer 'e âlde sânwegen en de fredige boerewenten. Op it heechste tûkje fan in âld dinnebeam sit as in swart stipke de klyster en smyt syn flutletate yn 'e jounloft.

„Hoe nachikens gijdt ons bootje“, sjonge stimmen. In galmjend manljessid sjongt foars boppe de oaren út. En seurich droanet de harmonika him efternet. Bernestimmen sjonge mei.

„Wie met gevaar wil spo-ho-ten, blijf lever aan de wal“. Mei in fikse haal swijt de harmonika. In skofke heardt men wer it kleare fûgelid, in gefûte sim, in kos.

Den set de man wer yn, en fleurich giet it: „Hwet bistú lealik, risende simmermoarn“.

Neist de bosk, oan 'e âlde brede Hesseldeane, sitte de sjongers. Dêr stiet, op in heech stik lân, de pôle noamt men det, it boskwachtershûs fan it slot. Oan 'e oare ein fan it daarp, dêr 't men iken en boeken dânkert tajn 'e noz al grûn-blauwe jounloft stean sjucht, leit it slot.

Op 'e pôle wennet de boskwachter, de man dy 't op wyld jaget mei de slothear, dy 't fisket en swalket en de streupers efter 'e bosken sit. Hy sit dêr op 'e bank foar it hûs, leart njonken de moade reade stokroazen. De harmonika op syn knibbel lûkt er út en yn en mei de mûle lepen sjongt er, as hong it libben der oan. It jounwystate beartet mei syn swart hûd, det yn wyldje krollen om syn foarholle leit. Meager en lang is er, greate Ruord Pôlle. Ifwent de hiele boskwachterstamjije wirdt „Pôle“ neamd. In prette minsken witte net ienris det er him Ruord Joursma skriuwet.

Syn lange, lizige figoers bôppje de harmonika en syn swiere bas-sim galmet mei fikse draejen en sthalen de ferskes der út. Mei syn swart bird hat er hwet fan in roverhaedman út âlde forhalen. Nou, hy is der ek sterk en gewykst genôch ta! Dêr witte de stikeme strikkesetters en ûndogsmake jonges fan mei te praten! Kom him sokke tiden mar det to nei!

Neist him sit Klauke Pöde, it lytse bleke wyfke, det sa tear en fyn liket by dy greate, rûge man. Iwerich geans de kroidspremmen, ek jousa, as it wûk dien is, rêste dy lytse harnen net. Dy klauke net rêste, oars net as Sneitsoemaarna, as hja stûl op it tjerkeboek Hanz, mei in skjinne wite bladoek twisten de fingers.

Sjoerd Pöde, hjar âldste, leit loal yn it gers en lûkt hieltyd in strieke oan, dêr 't sibe, it jonge katkje, fûletridich op ta springt. En ûnder it boartjen sjongt Sjoerd mei, wylst heit it lere sankje nei it oare ynaet. Al dy âlde lietjes ken er wol: „De rutter en de maid” en „De drie ruitertjes”, en „Het vrouwtje van Stavóórem”. As lytse boi song er se al mei heit. It sjongen keene de pödebern hast noch earder as it praten en rinnen! It sjongen sit hjar yn 't bloed. En âlde master is mar bûld, as der wer in pödebern op skoalle komt. Sa'n fikse jonge stimme der by!

Sjoerd liket uterlik meast op syn heit. It selds wyfde kreitler, deselde libbene grize eagen, itelde linge lange lichen. Mar fen aerd hat er mear fen Klauke, syn mem. Hy giet kalm syn gong, sûnder kâlde drokte, tinkt earst goed mei ear 't er hwet docht en seit noait net fôlle. Mar hy stiet op syn stik en as er mei hwet bigjint, set er troch, al meast de ûnderste stien ek boppe.

„Dû bist krekt sa'n kopetik as jinne mem yn hjar jonge jierren”, seit heit faek, „mar dû slist it wol oars leaver”.

It is mar lakkich, det Sjoerd krekt as syn ljeave mem, god en goed fen hert is en tige getoelich. Syn hert giet meast út nei bisten en blommen en nei syn susterke, Jeltje.

Hja sit op it stoepke foar de doar, mei de rêch tûjn 'e houtene peal fen it ôfdakje oan. In fyn, smol famke, mei it sêfte ljochte hêr fen hjar mem. Jeltje is krespel en kin dêrom net goed meidwaan yn 't boartjen. Och, hja is sa fyn en beart! En sa ljeaf for elkenien. Memme lytse godde help yn 'e hân, bette sinnestriklaffe. En as in wachter is de greate sterke Sjoerd, dy 't altyd om hjar hinne is en hjar helpt en goed docht hwer 't er mar kin.

Sa as Sjoerd syn hert stâglet nei al hwet lytse en tear, sa is syn soarch altyd en oeral om dit fine ljeave famke hinne. Ojn wyfde jonge seil tûjn hjar oan fleane, gjin boaze, fêlle famke seille hjar fen it plak kringe as er hwet te sjen is! Sjoerd is by hjar en syn sterke skouders meitaje altyd rûnte for it susterke.

Jeltje fine bleke hantjes strike it glêdde kopke fen Pöer, de âld stertse kat. Neist hjar leit Turk, de moaïje brune heun, syn glânzige kop mei de lange delhingjende earen op hjar foetjes. Altyd sjkje de bisten dit lytse famke op, hjar of Sjoerd. Dy twa hawwe tegearre de sterke ljeafde for bisten en blommen en hawwe dêrtroch in built oan lnoat.

Hwert Hinse, it jongere broerke, is hiel oars. Dêr sit er, mei syn stelde wite tûfe, by syn heit op 'e stoel en fiket mei in great mûs yn in wyfjentûke. Handich skykt er dy út yn moaïje wite en griene

rântajes. Lytse rouwe boel, fen eekes saun fier, giet er mei mensen en sok ark om, as hied er it altyd dien. Mar heit is der by en sjacht op him ta. Hwent al is er handich en redsum. It is in wyldeman fen it beppeste boerdstaje! As heit syn gewaren net an opbirgen hie, det de bern se net hynel komme koene, siet Rinse der grif wei ris oan, hwent neat is fêlich as er it krije kin. Hwent al frjende fiten en streken hat dy úthelle, do't er smpet út 'e rukken wei wier! Hwent al faek hat er yn Hibbenagafer west, boppe yn in beam, of up its fen ien nacht! De mûlste bitinkels kin er ha, altyd moat men om him tynke. So fluch as wetter is er by al syn roumens en fetters. Hy sêlet swer oer 'e wei op syn grouwe skoekjes en Ruerd mei syn lange stappen hat wirk om him te heljen, as er hwet úthelle hat en útmaelje seil, hwent by krôgt roumens troch.

Dit binne trije bern fen Ruerd en Klaaske. „De pôlebern“, seit men yn 'e bôren. Mar dêr koene se net faek; inkeld net skoalle en sinne ris om in boadskip. It greate part fen 'e tiid swalkje de jonges yn it fjild of yn 'e bosk. Sjoerd is noch wei ris thús en pleit mei Jeltaje yn it blomtústaje of by de hinnen en douwen om. Mar Rinse moat jons meastal ophelle wurde, dy is noait te finen as er thús komme moat. Ho bang ek fer heite hilde harnen, ho slim it ek is om foarby fen Hen, wêl ho faek foeljt er ôre en tiid en lit Sjoerd roppe en sykje en sluitaje, oant dy him fynt en him net al te sêlt nei hús twingt.

„Wyldemannen binne si, dy pôlebern“, sinne de âlde wyfkes, as hja sjagge, ho 't dy yn 'e heechste beammen klimme, op in wyld bynader sitten geane, fjuchtaje mei oare bern, oan wetten hingje en yn it fjild omswalkje. Allinne it famke is in ljeaf ding, dy liket op Klaaske. Mar dy jonges, fj! Krekt hjar heit, det wier yn syn jongestiid ek sa'n wyldeman.

En de wyfkes skoedholje.

„Hja doare in buel“, sinne de skoalkameraten. „mar dy Sjoerd is eigenwis en wol altyd fjuchtaje en Rinse is in healwise gek, dy pleaget elkenien.“

En de jonges sinne der net by, det Sjoerd allinne syn sterke fûten toant as hja in bist narje of in famke pleage. Soks sinne dy jonges ljeaver net!

En master, âld master dy 't altyd laket en tige fen bern hâldt, seil gûnckjend: „Sjoerd is in fiske jonge, earlik as goud, mei in helder forstân, mar in stiffkop. En Rinse is in gûl.“

En Jeltaje, nou dêr is ek it oer lens, de wyfkes en de bern en master; Jeltaje is in ljeaf lyts famke!

Linkenan giet de gloede fen 'e loft oer yn it blaugrtia, det de kennet fen 'e nacht oankindiget. De harmoonika spêlet sêlt en dreamerich, de djippe, hwet rouwe en iêdroftige stim fen Ruerd

sjongt net mear. Syn greate hannen glêde boartjendewet oer 'e witte knopkes. It is sa still en fredlich nou blien. De klyster sjongt noch jimmeroan syn liet, det heech en helder opklinkt yn 'e jeunares. Yn 'e herte rattelt in wein oer 'e strjitwet.

Klaaske rôlet it beedstjen op. Rinse sjocht it en sljpt still foart. It is Snjeontjous, dan stiet him noch hwet to wachtjen. Al ho wils er ek mei syn mem is, det hja sa skjin en krekt is, kin er net útstean, det schiet er drokte en spil en lijen det net hoedh. Hwet, oare jonges hoegje Snjeontjous ek net wosken to warden fen hjar mem! Dy moatte ris in kear foetwaakje, en in skjin himd eandwaan, mar fierder pleagje hjar memmen dy jonges net! Sa mient Rinse.

Stikun giet er efter it hûs om yn it bok, yn 'e hope, det mem it makken wol forje, of det hja net om him stekt en det it lot wirdt. Lit mem earst Jel mear helpe!

Rinse giet op it heagke girs sitten, det dêr leit. Heit hat it krekt ôfmeand fur Kekke. Dy siet yn it lytse bokje fen latten en kipet oer it sketaje hinne. Sooe dy jonge hwet girs bringe? Mar Kekke sjocht wol, det it deselde net is fen altyd, dy 't hjar in timpke breva tastekt moarra.

„Mêê!“ ropt se. Dy jonge stâ dêr mar, en slacht mei in lange stêk op 'e groun! En hja kriget neat!

„Mêê!“ bant er Kekke nei. Kekke stiet nun op 'e efterste posten, de foarposten op it sketaje, de kop skean, as tocht se: „Hwet wol dy hjar nou? En hwet hat er yn 't sin?“

Rinse sjocht nei de geit en bitinkt: „Krekt in âld minske.“

Hy rekt him hwet út en kieldt mei de stêk twisken de listjes troch de geit ûnder it lif. Dy wrot en draett en beart en stiet koart út: „Mêê“. Nidich skoddet se mei de sik. Rinse laket om de malle gebeatens en pleaget troch. Krekt, as de geit hjar hast gjin ris mear wit en ferheftich tajn it sketaje bouznet en eangtelich ropt, giet de hoksdour lepen en seit Sjoerd: „Hjr is er, mem! Smoarge jonge, hwet dochtst dêr? De geit marje?..... Dêr!“

In kintkênde slaach kriget it broerke om 'e earen! It kaem hwet hird oan, mar sokke tiden, as er pâr is. Untk de kaimse Sjoerd net sa bot nei.

Gêlend skopt de lytse hjiëk op nei de greadere jonge, dy 't still de geit hwet girs taifurwt. „Gemienerd! Smoarge gemienerd!“ Sjoerd docht krekt as sjocht er him net en de lytse dogmenat skopt sâ, det er him net rekket, hwent hy is bang fen dy greate hannen fen syn broer.

„Sjoerd boskje!“ ropt er perrasen. Det is de skêldnamme fen it doarp, as de jonges ris hiel lik op Sjoerd hinne. Noch moaÿer wirdt it: „Sjoerd boskdive!“

Sjoerd draelt him om. Rûtel stout Rinse der út, de greate jonge stapt kalm efter him oan. Mar yn 't foarbygean kin Rinse it docha net hille en helje noch hwet út. Under it rinnen wei lûkt er mei in

Stille haal oân it ramt fen it krûneboek. En, hwet er nou net bûdoeld hie..... It hiele hok lûkt er fen it houten bankje ôf en it tûmelt mei krûnen en al yn it gers. Rinse heart noch in frjemde, heane skreau fen syn broer. Den fljucht er yn 'e hûs, dêr 't mem krekt skjin wetter for him yn 'e lobbe smyt. De lampe barmt al. Jeltaje sit al op 'e stoel, mei in blank, glimjend wosken snûteje en frâseltajes yn it ljochte hjer. It wite nachtljasje kreaket fen 'e stiel. Turk sit wer njonken hjar. Heit sit by de tafel te krantliken. Snjeontojours is er sîms wol ris hwet langer thûs, oars spogge de bern him faek de hiele joun net.

„Hwet sjuchstû mal!“ seit mem, as hjar jongste soan de keamer yn komt. „Hant tsierd mei Sjoerd? En ho komt dyn wang sa read?“ Daefts komt it Rinse wer yn 't sin, det Sjoerd him sa slein hat. „Dat Sjoerd dien, dy hat my sâ slein“, seit er gûlderlich.

„Sleit de krûnen wol wer narre ha“, seit Jeltaje.

„Netwier!“ koesedjesplet Rinse, wylt er him dimmen útkeat. „It docht my noch sear, de stjertes douzenen my fear de eagen.“

Heit en mem spogge inoar ris oan om dy lêne wurden fen Rinse. En den bigjint mem him mei de handoek te rossen, det de stippe skrommet. En Rinse sit sa yn 'e lytse loege, det er net lenris lajn-akslet en krekt as oars gûlt fen „stippe yn 'e eagen“ en „net sa fûl!“

Sjoerd komt yn 'e keamer. „Hat er de krûnen pleage?“ freget Jeltaje. Mar den hâldt se hjar stil, as hja sjucht, hwet Sjoerd hat. De jonge is bleek, syn mûle lûkt frjend strak. Hy sjucht net nei Rinse en dy net nei him.

Efkes is it stil..... den gûlt Jeltaje: „It knyntaje! It wite knyntaje mei de reade eadjes! O Sjoerd, is it dea?“

Midden yn 'e keamer stiet er nou, de greate jonge. Hy trillet en is altsiel fen 'e wins. Yn syn hannen draecht er in lytse heapke modlich wyt. En dêr sit bloed oan. It is dea. Nê, it forweecht, it snûteje, bloed-derich, lûkt, en ymlen klinkt der in frjend lûdtaje út, sâ pynlîc en bang, det Jeltaje wer bigjint te smokkerjen en Sjoerd in skoek troch de lea giet. Hja hiene noch nea in lûd heard fen in knyn!

Heit kriget it dierke en hjaucht it. It likt sîm, it foarpostaje is ek brutsen, en det earne kopke! Mar heit seit der earst neet fen. De bern binne te bot oerstjâr.

„Ho komt it?“ freget mem, wylt hja Rinse ôdfroeget. Dy is sa stil as in mûs. Jeltaje knyntaje! It fanke sjucht mei greate eagen fen de len op de oare.

„Hat hy dien“, seit Sjoerd heas en kriket nei Rinse.

„Mar hy hie my slein!“ gûlt dy. „En it woe it net oerlûke, hwerom stiet it ek sa los op det bankje!“

Mem rust him noch fûlder ôf as earst en seit den koart: „Foart, op bed!“ Rinse sjucht noch efkes om nei heit, mar it gesicht, det dy set, ken er al te good. En sa in skurve houn glûpt er de keamer út, de ijdeder op net de acuder. En sînder drokte krigt er sînder 'e tekkema.

Sa still giet er oars moat, dy droktemakker! Den moat mem faek de Ijeder noch opkeemse om efkes to pretteljen.

Hy trillet der fen! Hied er der mar net oan sitten! It kaem fensels, sendet er sa hird rouw hie, do 't er deroan skoerds! Krekt det knypstje fen Jeltaje! Det moede him nou al. Oars, och, dy Sjoerd makket altyd sa 'n drokte fen syn bistien! Hwet sece nou len sa 'n knyp! Mar it like dochta wol raer, al det bloed, en do 't det bist ek noch sa raer skreude! Hwet die dy Sjoerd him ek altyd sa to sinen! As er him nou senst mar neat docht! As er hoppe keent, docht Rinse krekt edt er allept, det is wol sa feilich. Hy knypt de eagen stiiif ticht en tinkt it meast oan dy klap dy 't Sjoerd him jowen hie, hy bistket tomraten dêr oan to tinken. Mar by kin it net fen hien of krije, det gilen fen Jeltaje en al det bloed op it wite dierke.

Mar as letter Sjoerd, ek skjin wosken en ôfjind (mem wol det sa ha, dy achiet alve jier net to âid for soks) neist him lissen giet, hoecht er him net slappende to hâlden. Hy smoarket al en is syn hiele ûndogenake streek forgotten.

Mar Sjoerd en Jeltaje fortjibe it samar net! Dy sliepe net sa gau, al hat mem it fanke al hwet trestige en al forbyt Sjoerd syn triennen. Hy is to great om to gûlen. Nou is heit met it knypstje bliendoar om it fennacht dea to meitajen en to bistoppen. Hy hat it sein takin Sjoerd, it bistike moast mar út it hjen wei. Mar Jeltaje wit it noch net. Dy gûlt miakien nou wol op béd. Neist him smoarket Rinse, yn in soune sliep. O, hy kee dy smoarge jonge wol foergrieme! Mar hy hâldt him yn, heit seft, hy moast Rinse nou net near slaen, hwert den sece er it licht to sâl dwaen. Nou, der wier kâns op!

In tre letter giet greate Huerd nei it bok en makket in ein oan it jonge Ebben, det sa wreed knoeid wier.

It falt him swier, hwent lyk as syn âldate jonge hat disse rouwe, rûge baas, dy 't knimen en hamen en fûgels sji en der neat yn sjucht as er sa 'n deid bistellif yn syn hamen kriget, in fûlen wearakel dan dit wirk, as it hjar eigen bistien oangiet.

Stil leit er it wite sêfte protaje yn 'e groun, ânder 'e âld wyljenbean op it hien en smyt de modder der oer. Turk stiet der by en smûft, en sjucht nei de baas. Hy kem dy rook fen bloed fen bistien, hy is in jachtbeun en bûgrypt dit gefal grif net.

Mem is stâl de jouna. It fertriet fen hjar lyts fanke docht hjar altyd sear. Gijden yn 'e hân kin det goed ha en dit is it ek, hwet de dogeneat, dy 't nou sa rêttich leit to sliepen, de oare deis it measte pleaget: Jeltaje' eagen, dy't him sa forwitend oansjusse.

De oare moarns plantet Sjoerd mei syn slêrke in bloeijende geranium yn in pôt op it plak, dêr 't heit it dierke bistoppe hat. De moaïje reade blommen fleurje it fanke wer hwet op.

De middels nei den triuwel Rinse hjar in greate giteen knikkert yn 'e lene hân en yn 'e oare syn moaïje wyt en grine wyljenstôk, dy 't

fen al it ûngelok it bygjin west hat. En den draeft er hied foari en wirt wei yn 'e bosk.

Mar Jellaje in bled. Dy knikkert, dêr wier Hirse sa wils mei! Dy hied er altyd yn 'e bûse fen syn Sweinske broek! En nou kriget Ija him! Ija bijucht de moanje kleurde slankjes yn it gûs en wriuwet him mei de skok. De stôk mei rânstjes triuwet Ija yn 'e groun, netst de wyljebom.

In Ijer letter komme dêr bledajes en tûkjes út 'e griene ânderen, dêr 't de skyf yet om sit en de bern neame it windere moai. In beam op it grêf fen it knytstje! In beam, dy 't út in stôk groeid is!